

історического наповнення. Просліджені основні тенденції наповнення архетипа ребенка актуальними історическими характеристиками. Установлено, що архетип ребенка трансформується в зв'язі з історическими і соціальними потрясіннями. В романі Стайрона актуалізовані як сакральні риси ребенка, так і риси жорстокості, бесчеловечності і равнодушія.

Ключевые слова: архетип ребенка, індивідуально-авторська трактовка, архетипический мотив, біблейські архетипи, архетипическая амбівалентність, екзистенціалізм.

Анотація

У статті розглядається специфіка функціонування архетипу дитини в романі американського письменника У. Стайрона "Вибір Софі". Мета статті – визначити специфіку функціонування архетипу дитини в індивідуально-авторському трактуванні з урахуванням історичного наповнення. Простежено основні тенденції наповнення архетипу дитини актуальними історическими характеристиками. Встановлено, що архетип дитини трансформується у зв'язку з історическими та соціальними потрясіннями. У романі Стайрона актуалізовані як сакральні риси дитини, так і риси жорстокості, нелюдськості та байдужості.

Ключові слова: архетип дитини, індивідуально-авторське трактування, архетипний мотив, біблійні архетипи, архетипічна амбівалентність, екзистенціалізм.

Summary

The article deals with the specificity of functioning of the archetype of the child in the novel "Sophie's Choice" by American writer William Styron. The purpose of the article is to identify the specificity of functioning of the archetype of the child taking into account the author's interpretation of the historical content. The main trends of the child archetype filling actual historical performance have been investigated. It has been revealed that the child archetype is transformed due to historical and social upheavals. In the novel Styron actualized as sacred features of the child and traits of cruelty, inhumanity and indifference.

Keywords: the archetype of the child, individual author's interpretation, the archetypal motive, biblical archetypes, archetypal ambivalence, existentialism.

УДК 82:7.011.2(477–25)

Городніча Н. В.,
вчитель першої категорії,
Енергодарський навчально-виховний комплекс № 5

ОРНАМЕНТАЛЬНИЙ СТИЛЬ ЯК МИСТЕЦЬКЕ ЯВИЩЕ В КУЛЬТУРІ І ЛІТЕРАТУРІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Культура українського народу розвивалася на ґрунті специфічних умов соціально-історичного буття в процесі взаємодії з найважливішими досягненнями світової культури. Вбираючи і переробляючи найцінніше із світового культурного прогресу, вона формувалась, збагачувалась змістовно, водночас залишаючись відкритою для інших народів. Витоки культури українського народу йшли з двох джерел: власного, українського, і світового, загальнолюдського.

Християнство прийшло на Русь з Візантії. Християнський світогляд формується внаслідок взаємопроникнення двох високорозвинутих культур стародавнього світу – греко-римської та культури Близького Сходу. Київська Русь, як відомо, не знала рабовласницького ладу, прямує від докласового, первіснообщинного суспільства до феодального. Внаслідок цього у розвитку її

культури відсутній античний період – один з найяскравіших періодів розвитку європейської і взагалі світової цивілізації. Однак політичні й культурні зв'язки з Візантією сприяли поширенню у Київській Русі здобутків античної культури, які стали одним із джерел формування нового християнського світогляду.

Світогляд українського народу пройшов тривалу і складну еволюцію, яка загалом відповідає закономірностям світового процесу становлення і розвитку духовної культури: від міфології до релігії й філософії. Міфологія була першою спробою дати відповідь на питання про початок, походження, будову світу, виникнення різноманітних явищ природи, світову гармонію тощо.

Природа була для слов'ян тим підґрунтям, на якому розвивалися язичницькі вірування і культу. Первісно-релігійні уявлення мали політеїстичний характер, тобто це була віра в багатьох богів. Політеїзм язичництва зумовлював хаотичність у поглядах на світ, на причинний зв'язок різних процесів та залежність людини від тих явищ, які вона уособлювала в образі "поганських" богів [6, 21].

Християнство докорінно змінило ставлення людини до природи і світу. У перемозі християнства над язичництвом є важливий морально-психологічний аспект. Язичництво не давало людині особливих перспектив після смерті. Людина навіть у потойбічному світі залишалася зі своїми земними турботами про хліб насущний. Християнство з його альтернативою раю і пекла давало надію, можливість вибору, земне життя набувало певної цінності перед перспективою спасіння.

У дохристиянському світі панував культ сили. Язичницький бог Перун зображався з палицею в руках – як символ влади, що ґрунтувалась на силі. Християнство принесло на Русь нові моральні цінності, передусім любов до ближнього, милосердя, прощення. Значну роль у моральному прогресі давньоруського суспільства відіграли проголошені християнством принципи рівності всіх перед Богом, однаковості прав і обов'язків, засудження полігамій, кровної помсти та ін.

Наприкінці X ст. у Київській Русі виникли об'єктивні соціально-політичні умови для запровадження християнства як державної релігії. Київська Русь увійшла до складу європейських країн, які на той час уже були християнськими, що значно розширювало можливості обміну здобутками матеріальної й духовної культури.

Християнство дало нашому народові ідею цілісного Всесвіту, в якому безмежна кількість і багатоманітність конкретних проявів буття пов'язані єдиною першопричиною. Такі суттєві зміни в еволюції світогляду зумовили певну згармонійованість світобачення людини. Християнський моністичний світогляд став передумовою формування філософського освоєння дійсності. Відбулася підготовка ідейного підґрунтя для сприйняття і засвоєння духовної культури людства.

Посередником у поширенні на Русі досягнень світової культури стала Візантія, яка синтезувала культурні надбання Сходу і Заходу. Цей факт, однак, не потрібно трактувати так, що завдяки християнству Київська Русь одержала від Візантії у готовому вигляді головні здобутки світової цивілізації, зокрема античності.

Не треба перебільшувати і вплив на Русь західної культури. Культурні здобутки не були наслідком запозичення чужих традицій, насправді культурні зв'язки між Руссю і Візантією та країнами Заходу відзначалися взаємовпливами. Освоєння цінностей візантійської та західної культури відбувалося у взаємодії з процесами внутрішньої еволюції давньоруського суспільства, наявними досягненнями у сфері його духовного життя, традиціями дохристиянської культури.

Храми і монастирі стали головними осередками розвитку освіти, науки, мистецтва. Найбільшим культурним центром Київської Русі була Києво-Печерська лавра (Успенська Києво-Печерська лавра) – православний монастир, який відіграв значну роль у поширенні й утвердженні християнства.

Культурно-просвітницьку діяльність здійснював Видубицький монастир, споруджений у другій половині XI ст. князем Всеволодом Ярославичем (1078–1093). До Києво-Печерського і Видубицького монастирів тягнулися люди, котрі прагнули різноманітних знань [6, 23].

Князь Володимир Великий приділяв значну увагу розвитку просвітництва, передусім організації перших шкіл. З літописів дізнаємось, що відразу після офіційного запровадження християнства він розпорядився на Старокиївській горі біля Десятинної церкви збудувати школу і “почав брати у визначних людей дітей і давати їх на книжну науку”, “зібрав дітей 300, віддав учити грамоті”. У школі вивчали “письмена грецькі та руські”, звідси вийшло “множество любомудрих філософів”. Є дані, що князь велів навчати “дітей простих людей” різних наук [6, 24].

При давньоруських храмах і монастирях створювалися бібліотеки та скрипторії, приміщення для переписування книг.

Перша у Київській Русі бібліотека Софійського собору заснована 1037 р. Ярославом Мудрим (1019–1054). Згодом з'явилася бібліотека Києво-Печерської лаври (XI ст.).

Книжне знання трактувалося у ті часи як найвища доблесть, головна ознака гідності людини. Похвала книжному знанню не випадково вміщена у “Повісті минулих літ” у тому місці, де йдеться про культурно-просвітницьку діяльність Ярослава Мудрого. З його іменем пов'язані значні здобутки гуртка книжників, зокрема перекладачів, “скорописців”, “писальників”, які працювали при Софійському соборі. Як засвідчує літописець, за князювання Ярослава Мудрого *“стала віра християнська плодитися в Русі і розширятися, і чорноризці стали множитися, і монастирі почали з'являтися... І до книг він мав нахил, читаючи [їх] часто вдень і вночі. І зібрав він писців многих, і перекладали вони з гречизни на слов'янську мову і письмо [святес], і списали багато книг. І придбав він [книги], що ними поучаються віруючі люди і втішаються ученням божественного слова... Отець бо його Володимир землю зорав і розм'якшив, себто хрещенням просвітив, а сей великий князь Ярослав, син Володимира, засіяв книжними словами серця віруючих людей, а ми пожинаєм, учення приймаючи книжнеє.*

Велика бо користь буває людині од учення книжного. Книги ж учать й наставляють нас на путь покаяння, і мудрість бо, і стриманість здобуваємо

ми із словес книжних, бо се є ріки, що напоюють всесвіт увесь. Се є джерела мудрості, бо є у книгах незмірна глибина” [6, 25].

У XI–XII ст. на Русі особливої популярності набув переклад повісті “Александрія”, створеної у II–III ст. грецькою мовою. За жанром “Александрія” – воїнська повість про життя і героїчні подвиги давньогрецького полководця і державного діяча Александра Македонського (356–323 до н.е.). Її вплив позначився на “Слові о полку Ігоревім” [6, 28].

Творче засвоєння східними слов'янами здобутків візантійської й болгарської літератури сприяло розвитку своєрідної літератури Київської Русі. Вона уже на початку свого існування досягла високого ступеня розвитку, що відповідало рівню загальної культури Київської держави. Зрілість її культури виявилася, крім народно-поетичної і літературної творчості, і в пам'ятках церковної архітектури, що збереглися до нашого часу (Київський і Новгородський Софійські собори, Чернігівський Спаський собор та ін.), а також архітектури світської (княжий двір, що збудований у Києві в X ст., Золоті ворота в Києві) і живопису (фрески Софії Київської, новгородської церкви Спаса Нередици), і в музичному мистецтві, і в блискучих досягненнях давньоруського художнього ремесла [2, 37].

За описами сучасників, Київ у XI–XII ст. був одним з найбільших і найбагатших міст Європи. Вже на початку XI ст. він цілком відповідав своїй назві – “матір руських міст”. Показниками його політичного авторитету й економічного потенціалу були передусім культові та громадські споруди. У місті налічувалося близько 400 церков і вісім ринків (житлова забудова не збереглася) [6, 129].

XI ст. – час розвитку монументального стилю в культурі Київської Русі, для якого були характерними філософсько-епічне розуміння дійсності, суспільно-значимий зміст, масштабність задуму, громадський пафос. Одним з авторитетних дослідників монументального стилю у літературній творчості був Д. Чижевський. З його праці я можу зробити висновок про те, що розвиток монументального стилю в давньоруській літературі був пов'язаний із загальними напрямками державо – та культуротворення русичів.

Новим словом у вивченні літописних пам'яток стала “Історія української літератури (від початків до доби реалізму)” Д. Чижевського (Нью-Йорк, 1956). Запропонована вченим концепція монументального й орнаментального стилів у давній українській літературі здійснювала поворот у дослідженні літописів – від підпорядкування історії до літературних аспектів, а конкретно – до акцентування на поетиці пам'яток цього жанру [7, 22].

Поступово намічається перехід від монументалізму до орнаменталізму. Досліджуючи орнаменталізм як феномен культурного життя Київської Русі, Д. Лихачов писав: “В результате длительного процесса борьбы и развития литература древней Руси XI–XIII в. входит органической частью в общую высокую древнерусскую культуру. Такие произведения, как “Повесть временных лет”, “Слово о законе и благодати”, “Поучение” Владимира Мономаха или бессмертное “Слово о полку Игореве” несомненно имеют мировое значение. Они составляют органическую часть древнерусской культуры XI–XIII вв.,

находяться в зв'язі з общим високим розвитком производительных сил, забезпечившим расцвет в X–XIII вв. архитектуры, живописи, прикладного искусства” [4, 236].

Наприкінці XII ст. на всіх руських землях утверджується єдиний архітектурний стиль, якому властиві чіткість ліній, гармонія форм, багатство декору на фасадах.

Головною стильовою ознакою споруди стає ступінчаста центрична композиція, що надає будівлі легкості й врівноваженого домінування вертикалі. Виразність ліній і декоративних деталей підсилюється сполученням поліхромних матеріалів: рожева цегла і білий вапняк або тесаний камінь. Найвиразніша, художньо довершена споруда кінця XII ст. – П'ятницька церква у Чернігові. Силует храму відзначається особливою виразністю ліній і форм, розрахованих на цілісне сприйняття. Домінує тут естетична, а не культова функція (на відміну від монументальної величі храмів періоду розквіту Київської Русі).

У різьбленому мармуровому декорі Десятинної церкви домінують рослинно-орнаментальні мотиви. Згодом, видозмінившись, ці мотиви відіграватимуть значну роль в оздобленні українських християнських храмів, поширюватимуться в білокам'яній та дерев'яній іконостасній різьбі тощо.

Значну кількість рельєфних орнаментальних прикрас має собор Софії Київської. Спільні риси кам'яного різьблення (орнаментальні мотиви, техніка виконання, матеріал) виявляються у Софії Київській, соборі Спаса у Чернігові та Софії Охридській (Болгарія). Настінні скульптурні орнаментальні оздоби Софії Київської переважно зосереджені на шиферних плитах, що прикрашають парапети хорів собору. На парапетах хорів в середині храму, під центральною куполою із мозаїчним зображенням Хреста-Вседержителя їх закомпоновано чотири. Вони втілюють основні чотири стихії природи. Згідно з тогочасними філософськими уявленнями, це – “вогнь”, “повітря”, “вода” й “земля”. Шиферні плити з Софії Київської відзначає оригінальний високохудожній орнамент: плетиво, вписане в кола та ромби; стилізовані квіти й вінки; розетки, що нагадують стародавні слов'янські сонячні знаки тощо.

Унікальною пам'яткою скульптури вважається саркофаг Ярослава Мудрого (X–XI ст., зберігається у Київському Софіївському соборі) з білого мармуру, вкритий чудовим рослинним орнаментом з християнською символікою [6, 154].

Використання численних орнаментальних мотивів передусім зумовлено традиціями народного мистецтва, яке у дохристиянський період й після прийняття християнства широко використовувало орнаментальну символічну мову. Мова орнаментальних знаків була зрозумілою людині того часу. Орнаментальні зображення Софії Київської мають конкретний підтекст, загалом вони присвячені ідеям державної влади, життя, народження, смерті тощо.

Орнаменталізм став не лише стильовою особливістю усіх видів давньоруського мистецтва, а й своєрідним способом мислення, художнього осягнення світу.

Пригадаймо слова І. Франка: “Ми не повинні забувати, що й перед Котляревським у нас було письменство і були писателі, було духовне життя,

були люди, що сяк чи так вибігали думкою поза тісний круг буденних матеріальних інтересів, сяк чи так шукали якихось ідеалів і доріг для їх осягнення”. Нова українська література теж не виникла на голому місці, вона становить органічне продовження старого періоду – давнього українського письменства.

Звертаючись до першопочатків українського художнього слова, маємо предметно вести мову лише про ті тексти, які збереглися в оригіналах чи копіях [1, 14].

Із дослідників, котрі вивчали києворуський період історії літератури, найбільшу увагу жанрам приділив Д. Лихачов. Вироблений ним погляд на жанрову систему давньоруської літератури й досі лишається пріоритетним.

До оригінальних жанрів належать: трансформовані з перекладних – літописи, повчання, житія, проповіді (“слова”), притчі, апокрифи, канони, гімни, молитви, послання; жанрові новотвори, що не мають аналогів у візантійсько-болгарській традиції, – ходіння, сказання (легенди), “Слово о полку Ігоревім” (єдине в своєму роді), моління-благання (Данила Заточника), полемічні твори (за Франком, – проти “поганства, латинян, жидів, магометан”), закон (світський – “Правда руська”, релігійний – “Правила церковні”, схоластичний – “Номоканон”). Близькими до апокрифів, але з виразним русько-язичницьким началом, С. Єфремов уважає такі твори, як “Громник”, “Молніянин”, “Колядник”, “О часах добрих і злих”, “О днях добрих і злих”, “Звіздочетци”, “Сонник”, “Волховник”, “Чаровник” (ці тексти “продерлися” в “побожні твори”) [1, 20].

У літературознавчому словнику-довіднику стиль (лат. *stilos* – грифель для писання) – означає сукупність ознак, які характеризують твори певного часу, напряму індивідуальну манеру письменника. С. письменника – це сукупність особливостей його творчості, якими його твори відрізняються від творів інших митців.

Традиційне літературознавство обмежується оцінками: С. пластичний, легкий, орнаментальний, важкий і т.п. [3, 656–657].

Орнамент (від лат. *ornamentum* – оздоба, прикраса) – 1) Візерунок, побудований на ритмічному чергуванні й поєднанні геометричних елементів або стилізованих рослинних чи тваринних мотивів. 2) Мелодійна прикраса [5, 204].

На думку Д. Чижевського, стиль XII ст. втратив багато основних рис стилю XI ст., що можна було б схарактеризувати й “негативно”. Але, з іншого боку, література XII ст. набула нових рис. Одностайна монументальність творів XI ст. замінюється різноманітністю орнаментальних прикрас кожного твору, прикрас, що іноді зовсім закривають провідну думку, тенденцію, змінюють характер твору. Інколи твір навіть не має такого тематичного осередку. Бо й сам зміст не є вже таким одностайним, яким він здебільшого був у творах найстарішої доби: автори охоче збирають старий матеріал та використовують його як прикраси нового твору. Письменник часом усю будову твору робить “мозаїчною”, працює з матеріалом зовсім різних шарів, як автор “Слова о полку Ігоревім”, у якого сучасна йому дійсність чергується то зі спогадами про літературну старовину

(Боян), то зі спогадами про старовину історичну. Зміни теми, відхилення від головної теми тут уже не справляють враження безпорадності, як у письменників XI ст.: читач почуває, що ця заплутаність, складність будови з збоченнями та ухилами, належить до єства стилю, до тієї складної тканини, подібної до барвистого килиму, якою є тепер структура літературного твору.

Будова творів ускладнюється через те, що світогляд їх авторів має основну рису будь-якого “середньовіччя” (зокрема і візантійського): погляд на світ є послідовно “символічний”; будь-яка дійсність є разом з тим знаком чогось іншого, вищого, безпосередньо в дійсності не даного або для нас недосяжного.

Прості порівняння у творах XII–XIII ст. замінюються розвиненими символічними картинами: битва – це “пир” або весілля, весна – символ воскресіння. Дійсність часто вже не змальовується, а на неї лише “натякають” різні інші образи. Символіка стає не лише засобом, а до певної міри самоціллю.

Самоціллю стає і вся стилістика загалом; вона не лише служить змістові, а має самостійну вартість. Досить пригадати історичну “орнаментацию” “Слова о полку Ігоревім”, за якою забувається мета того “золотого слова” Святославового, з яким ці історичні прикраси поєднані.

Що стиль є самоціллю – це найбільше видно з певного “здрібнення” тематики творів XII–XIII ст., уся стилістична розкіш “Слова о полку Ігоревім” має на меті прославлення зовсім другорядного та невдалого походу дрібних князів; літописи філігранно розроблюють описи дрібних та щоденних подій і т.ін. Підстава для цього – не лише “здрібнення” політики, подій, а також – перевага орнаменту над змістом твору.

Не лише нагромадження прикрас характерне для стилю XII–XIII ст. Таким нагромадженням прикрас, що були відомі й раніше, є, наприклад, розвиток алітерації в “Слові о полку Ігоревім”, нагромадження порівнянь у Кирила Турівського або широкі малюнки світу демонів у “Патерику”, тоді як “житіє” Феодосія лише коротко згадувало про “спокуси” Феодосія.

Характерними для орнаментального стилю є нові прикраси – перебільшення, гіперболи. Серед епітетів можна назвати певні категорії, що стають улюбленими. Якщо про постійні епітети, котрі нагадують народну поезію, можна з певністю говорити лише в “Слові о полку Ігоревім”, то в інших творах того часу багато улюблених епітетів і серед них найтиповішим є слово “золотий”. Синтаксична будова, складна та іноді заплутана, теж належить до нових стилістичних прикрас. Здається, почали високо цінити оригінальність творів, стилістично нове та незвичайне в них.

Література описує значно більше розкоші, блиску, “золота”, аніж література попереднього століття. Література XII ст. зростала на основі того ж візантійського матеріалу, що й література XI ст., але опанувала його ліпше, наслідувала вміліше.

Таким чином знайомство з художньою культурою Київської Русі переконує нас у тому, що вона мала всі ознаки справжнього творчого росту, які, на жаль,

гальмувалися наскоками степових кочовиків, а потім і жорстоким монголо-татарським ігом.

Культура наших предків була високою й самобутньою. Запровадження християнства, з одного боку, зміцнювало владу феодалів, бо проповідувало божественність княжої влади й цим виправдовувало визиск, насаджувало покірність, а з іншого – пожвавило розвиток культури, зокрема писемності, яка існувала на Русі давно, сприяло появі за Володимира Великого перших шкіл для дітей знаті, відкриттю Ярославом Мудрим першої бібліотеки при Софійському соборі. Велика, як на той час, книгозбірня була також у Києво-Печерському та Видубицькому монастирях, були бібліотеки і в інших містах, існували також приватні книгозбірні. Значна частина наших предків уміла читати й писати, чимало людей вільно володіло кількома мовами.

Далеко за межами Київської Русі високо цінували ювелірні, різьбярські, зброярні, гончарні та інші вироби – всього близько 60 видів ремесел. То була плідна доба в історії східних слов'ян.

Церковна ідеологія в київський період руської державності не відзначалася тією винятковістю і намаганням підкорити собі світську культуру, які виявилися пізніше під впливом монголо-татарського нашествия. У той час християнський світогляд ще довго уживався з язичницькою міфологією.

Факт християнізації країни і безпосередній за цим розвиток широкої обсягом та глибокої змістом і красної формою літератури виявив і внутрішні можливості народу, і його здатність засвоїти цінності чужої та вищої культури. Цей культурний розквіт важливіший, ніж тимчасовий політичний та господарський розвиток тих часів. Київська доба поклала початок приєднанню України до традиції європейського культурного світу.

Можна зробити висновок, що окрім багатой різножанрової перекладної літератури, писемність доби Київської Русі характеризується наявністю власної, оригінальної літератури, що сформувалася і розвивалась далі на місцевому, національному ґрунті. В оригінальній літературі найповніше відтворено народні традиції, національну самосвідомість і прагнення володарів Київської Русі відстояти свою і державну незалежність у боротьбі як із зовнішніми ворогами (переважно кочівниками), так і з внутрішньою роздробленістю та відцентровими силами.

Великими успіхами словесного мистецтва старокнязівської доби є: розвиток мови, літературного стилю та засвоєння літературою певного комплексу загальнолюдських тем. Репертуар літературних творів у своєму характері відповідав літературному репертуарові літератури раннього середньовіччя на Заході. Його широта та різноманітність вражають навіть тепер, коли багато творів втрачено. І ця духовна підготовка, рання дозрілість, не могла не виявитися й протягом менш щасливих культурно сторіч. Саме традиція старої літератури зробила можливим і несподіваний, хоч і не такий блискучий, новий розвиток у XVI–XVII ст. та знову – на іншій мовній основі в XIX ст.

Характерними для орнаментального стилю є нові прикраси – перебільшення, гіперболи. Серед епітетів можна назвати певні категорії, що стають улюбленими.

Якщо про постійні епітети, котрі нагадують народну поезію, можна з певністю говорити лише в “Слові о полку Ігоревім”, то в інших творах того часу багато улюблених епітетів і серед них найтиповішим є слово “золотий”. Синтаксична будова, складна та іноді заплутана, теж належить до нових стилістичних прикрас.

Знання та розуміння пам'яток старовини, залучення їх до активу нашого духовного життя є не просто бажаним, а першочергово необхідним, обов'язковим, щоб неможливим стало повторення гірких помилок та прорахунків, що призвели до забуття своїх першовитоків, кризи в науці, культурі, моралі. Здобутки давнього українського письменства потребують нового осмислення, глибинного осягнення. Найважливіші завдання нині – відновлення історичної пам'яті, національної самосвідомості, утвердження національної гідності громадян незалежної України – реалізувати неможливо без наполегливого і систематичного вивчення пам'яток давнини – основного джерела знань про минуле нашого народу.

Література

1. Білоус П. Жанрова система української літератури (період Київської Русі) / П. Білоус // Слово і час. – 2002. – № 2. – С. 19–23.
2. Грицай М. С. Давня українська література / Грицай М. С., Микитась В. Л., Шолом Ф. Я. – К. : Вища школа, 1978. – 418 с.
3. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К. : ВЦ “Академія”, 1997. – 752 с.
4. Лихачёв Д. С. Возникновение русской литературы / Д. С. Лихачёв. – М. ; Л. : Изд-во Академии наук СССР, 1952. – 240 с.
5. Словник іншомовних слів / [за ред. О. С. Мельничука]. – К., 1977. – 776 с.
6. Українська культура : історія і сучасність : [навч. посібник] / [за ред. С. О. Черепанової]. – Львів : Світ, 1994. – 456 с.
7. Федорак Н. Хронотоп Галицько-Волинського літопису / Н. Федорак // Слово і час. – 2000. – №11. – С. 21–25.

Анотація

Знання та розуміння пам'яток старовини, залучення їх до активу нашого духовного життя є не просто бажаним, а першочергово необхідним, обов'язковим, щоб неможливим стало повторення гірких помилок та прорахунків, що призвели до забуття своїх першовитоків, кризи в науці, культурі, моралі, освіті. Здобутки давньої української культури і письменства потребують нового осмислення, глибинного осягнення. Найважливіші завдання нині – відновлення історичної пам'яті, виховання національної самосвідомості, утвердження національної гідності громадян незалежної України – реалізувати неможливо без наполегливого і систематичного вивчення пам'яток давнини – основного джерела знань про минуле нашого народу.

Ключові слова: культура, християнство, пам'ятки давнини, орнаментальний стиль.

Аннотация

Знание и понимание достопримечательностей старины, привлечение их к активу нашей духовной жизни является не просто желательным, а в первую очередь необходимым, обязательным, чтобы стало невозможным повторение горьких ошибок и просчетов, которые привели к забвению своих истоков, кризиса в науке, культуре, морали и образовании. Достижения древней украинской культуры и литературы требуют нового осмысления, глубинного постижения. Важнейшие задачи в настоящее время – восстановление исторической памяти, воспитание национального самосознания, утверждения национального достоинства граждан независимой Украины – реализовать невозможно без настойчивого и систематического изучения достопримечательностей древности – основного источника знаний о прошлом нашего народа.

Ключевые слова: культура, християнство, пам'ятники старини, орнаментальний стиль.

Summary

Knowledge and understanding of ancient monuments and their involvement in the asset of our spiritual life is not only desirable, but necessary priority, not to repeat the bitter mistakes and miscalculations that led to the neglect of their primary source, crisis in science, culture, morality, and education. The achievements of ancient Ukrainian literature require new rethinking and its deep comprehension. The most important task now is to recover the historical memory and educate the national identity, to develop the national dignity of citizens of independent Ukraine. It's impossible to realize without persistent and systematic studies of ancient monuments that are the main source of knowledge about the history of our nation.

Keywords: culture, christianity, ancient monuments, ornamental style.

УДК 821.111:7.034.7(092)

Зуєнко М. О.,

кандидат філологічних наук,

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

ПОЕТИКА “СВЯЩЕНИХ СОНЕТІВ” ДЖОНА ДОННА

Всебічне трактування поетикальних особливостей художнього тексту передбачає і звернення до архаїчних витоків формально-змістових чинників твору (жанрова матриця, традиційні мотиви, сюжети, образи, засоби поетичного мовлення та ін.). З метою вирізнення суто індивідуальних авторських знахідок у розкритті теми, ідеї, мотивної організації творів, проблематики, розвитку сюжетних ліній тощо, варто звертатися до міфопоетичного аналізу художнього твору. Керуючись основними “постійними смислами” поетики, які вирізняє літературознавець Г. Д. Клочек [4, 138]: художність; система творчих принципів, художня форма; цілісність, системність; майстерність письменника, можна зробити висновок, що поетика (наприклад, у значенні майстерність письменника) розкривається і через уміння актуалізувати культурні первні (міф, фольклор) задля висвітлення вічних високих цінностей в будь-якому часо-просторі.

Так, поняття “міфопоетика” має декілька ключових визначень, узагальнених літературознавцем О. С. Киченко: 1) в загально-культурному плані міфопоетика – відображення міфологічних ходів мислення, які несподівано “зринають” в індивідуально-творчому світогляді; 2) відповідно до “неоміфологічних традицій” термін міфопоетика використовується в значенні “міфологічна традиція” і визначається як поетичний прийом, що полягає у творчому використанні, переосмисленні і вживлянні в культуру пізніх історичних періодів стійких світоглядних моделей, на основі яких з'являються самобутні художні форми; 3) міфопоетика як творча форма, що втілює індивідуально-творчі світоглядні установки; 4) міфопоетика – методологічний принцип дослідження семантики літературної творчості [4].

Системне вивчення міфопоетичної природи творчого спадку письменника складає система міфологем і множина культурно-історичних міфів.